

Uddrag af "Rapport fra Vandløbsudvalget" – september 2004

Udvalgets konklusioner

Indledning

Vandløbsudvalget har haft åbne og fordomsfrie drøftelser af de mange forskelligartede interesser, der er knyttet til vandløbene og til benyttelsen og beskyttelsen af disse. Udvalget har herunder indgående drøftet de konsulentrapporter, der er blevet udarbejdet til brug for udvalgets arbejde. Drøftelserne har især været koncentreret om vedligeholdelse af vandløb og om vandløbsregulativer.

Udvalget har i overensstemmelse med kommissoriet fået udført indsamling af oplysninger og analysearbejde i form af i alt 5 konsulentrapporter, der alle med udgangspunkt i 4 udvalgte vandløb i Nordjyllands Amt (Sønderup Å, Lindenberg Å, Gerå og Lindholm Å) vurderer forskellige forhold af betydning for forvaltningen af vandløbene, herunder en rapport om samfundsøkonomisk analyse af forskellige drifts- og forvaltningsformer for Lindenberg Å og Gerå samt de vandløbsnære arealer.

Herudover har Nordjydsk Udvalg for Landboret fået udarbejdet en rapport af KV MiljøFormidling (KV MiljøFormidling 2004) som et bidrag til partsindlægget.

Udvalgets opfyldelse af kommissoriet

Ifølge kommissoriet har udvalget haft følgende hovedopgaver:

1. analysere, hvorledes den hidtidige påvirkning af vandløbene påvirker mulighederne for at tilgodese de ønsker, som formuleres over for vandløbsmyndighederne,
2. analysere effektiviteten af de redskaber og metoder vedrørende regulativer og vedligeholdelse, som vandløbsmyndigheden i dag anvender, samt afsøge nyeste viden på området,
3. gennemføre undersøgelser eller udredninger til brug for vurderinger og indstilling vedrørende betydningen for vandløbene af væksten i de befæstede arealer og vandløbenes faktiske skikkelse set i forhold til den regulativmæssigt fastlagte skikkelse,
4. afgive indstilling om, hvorvidt der er behov for en revision af "Notat om udarbejdelse af vandløbsregulativer" fra 1992,
5. afgive indstilling om, hvorvidt der er behov for at iværksætte en fase 2 med analyse af de administrative barrierer, som findes i gældende praksis, vejledninger, regulativer og lovgivning.

Ad 1.

Konsulentrapporterne påpeger, at sætninger i tørvejorden i de vandløbsnære landbrugsarealer i undersøgelsesområderne vanskeliggør almindelig udgrøftning og dræning og indebærer en forøget oversvømmelsesrisiko. Dertil kommer, at afvandingen er påvirket af, at vandløbsmyndighederne er ophørt med at vedligeholde ud over, hvad der er fastlagt i regulativerne. Afvandingen er også påvirket af en mangeårig intensiv grødeskæring, der har givet øget forekomst af hurtigtvoksende og vandføringshæmmende grødearter. Disse forhold bevirker, at kravene til vandløbsmyndigheden om at sikre henholdsvis afvandingsinteresserne og natur/miljøinteresserne igennem de senere år har været voksende.

Ad 2.

De almindeligt anvendte metoder, der fastlægger krav til vandløbenes skikkelse eller vandføringsevne, vurderes at opfylde vandløbslovens krav. Konsulenterne anviser ikke andre og bedre metoder. De metoder, der indeholder krav til vandløbenes vandføringsevne, vurderes generelt at være de bedst egnede, men samtidig også de vanskeligst forståelige og kontrollerbare for borgeren. Beskrivelsen af de afvandingsmæssige effekter af grødeskæringen byder på særlige problemer, som forudsætter stor dataindsamling og vil nødvendiggøre et udviklingsarbejde.

Det understreges i konsulentrapporterne, at vandløbsmyndighedens indgreb har til formål at vedligeholde en vandføringsevne. Det er vigtigt, at vedligeholdelsen udføres på en miljømæssig skånsom måde. Der vurderes at være betydelige miljømæssige perspektiver i ophør af grødeskæring, hvor hensynet til omgivelserne muliggør dette. Der er ikke fremkommet nye og revolutionerende anvisninger på udførelse af grødeskæring. Der gives nogle konkrete anbefalinger til gennemførelse af nye kontrollerede forsøg med skånsom vandløbsvedligeholdelse i et bredt spektrum af danske vandløb. I de sætningsramte vandløb vil en effektivisering af vedligeholdelsen, set i et lidt længere perspektiv, ikke løse problemerne. Og der sættes spørgsmålstejn ved berettigelsen af grødeskæring, der kun kortvarigt forbedrer vandføringsevnen.

Ad 3.

Der er foretaget undersøgelser, der anskueliggør følgevirkningerne af udledning af vand fra de befæstede arealer til vandløbssystemerne. Konsulenterne når frem til, at udledningerne har ingen eller kun meget begrænset effekt på vandføringen og dermed vandstanden i de undersøgte vandløb. I det vandløb, der er mest belastet af overfladevand, er det ikke udledningerne, der er bestemmende for, hvorvidt der optræder oversvømmelser.

Det fremgår, at to af de undersøgte vandløb har større dimensioner, og dermed en væsentligt bedre vandføringsevne, end fastlagt i de gældende vandløbsregulativer (overvedligeholdte vandløb). Det juridiske grundlag for vandløbsmyndighedernes håndtering af regulativer og vandløbsvedligeholdelse i disse vandløb er beskrevet i rapporten.

Der er foretaget en undersøgelse af afvandingseffekten af at anlægge dobbeltprofil langs Gerå. Rapporten konkluderer, at dobbeltprofilen medfører, at vandspejlet kan sænkes ved store afstrømninger, men at dobbeltprofilen både medfører store anlægsomkostninger og øgede vedligeholdelsesudgifter.

Der er udført en samfundsøkonomisk analyse for forskellige drifts- og forvaltningsalternativer for Lindenberg Å og Gerå samt de vandløbsnære arealer.

Konklusionen for Gerå er, at det ikke kan betale sig for samfundet (velfærdsøkonomisk) at etablere dobbeltprofilet. Den fordelingsmæssige analyse (budgetøkonomisk) viser, at etablering af dobbeltprofilet vil medføre forøgede omkostninger for landbruget og amtet.

Konklusionen for Lindenberg Å er, at ekstensivering af grødeskæringen er det mest fordelagtige for samfundet (velfærdsøkonomisk). Fordelingsanalysen (budgetøkonomisk) viser, at ekstensivering er en fordelagtig følge af MVJ-tilskud, mens stat og amt bærer omkostningerne. Det er vigtigt at pointere, at analysen hverken belyser de driftsøkonomiske konsekvenser for landbruget i projektområdet eller værdien af de natur- og miljømæssige gevinster.

Ad 4.

Flere konsulenter peger på, at der med tiden er opstået en række mangler i Miljøstyrelsens notat af 24. juli 1992 om udarbejdelse af vandløbsregulativer, og at tiden på flere punkter er løbet fra notatet. Det skyldes især, at der siden 1992 er indhøstet mange erfaringer med nyere regulativtyper, som knapt nok var udviklede dengang. Notatet vurderes ikke at være fyldestgørende i dag, og på visse områder direkte misvisende.

Notatet vurderes ikke at give vandløbsmyndighederne et tilstrækkeligt grundlag for at vælge metode til fastlæggelse af kravene til vandløbets skikkelse eller vandføringsevne samt metode til styring af grødeskæring. Beskrivelserne af metoderne er mangelfulde og fejlbehæftede. Der efterlyses endvidere praktiske anvisninger på udmøntning af metoderne.

Det vurderes, at notatet har medvirket til at fremme miljøforbedringer i vandløbene, men at anbefalingerne ikke i alle tilfælde er blevet fulgt eller har medvirket til opnåelse af den ønskede miljøkvalitet. Mange vandløbsmyndigheder har således tolket anbefalingerne til fordel for en mere eller mindre ensidig varetagelse af afvandingsinteresserne. Det kritiseres, at der ikke løbende er blevet fulgt op på anbefalingernes virkninger på tilstanden i vandløbene. Notatet indeholder ikke anvisninger på, hvordan miljøinteresserne skal afvejes over for afvandingsinteresserne.

Ad 5.

Det er igennem Vandløbsudvalgets arbejde blevet tydeliggjort, at der formuleres krav og ønsker til benyttelsen af vandløbene, som ikke alle kan opfyldes på samme tid. Der er behov for forbedrede metoder, som vandløbsmyndighederne råder over i vandløbsadministrationen og i vandløbsvedligeholdelsen, og behov for klare retningslinjer for vandløbsmyndighedernes afvejning mellem afvandings- og miljøhensyn.

Partsindlæg

Følgende hovedsynspunkter kan udledes af partsindlæggene:

a. Danmarks Naturfredningsforenings Samråd for Nordjyllands Amt

Naturfredningsforeningen finder, at den fremtidige indsats skal fokusere på den nødvendige treenighed – vandkvalitet, fysisk variation og kontinuitet – hvis god økologisk tilstand skal opnås. Dyrkningssikkerhed af lavbundsarealer og målopfyldelse i vandløbene kan ikke tilgodeses samtidigt. Intensiv drift af vandløbsnære arealer er dårlig både samfundsøkonomisk og miljømæssigt, og vandløbspleje og vandløbskvalitet bør derfor have førsteprioritet i vandløbsloven. Naturfredningsforeningen finder, at der er behov for en modernisering af reglerne om vandløb. Vandløbenes forvaltning skal give mest miljø for pengene og gøres mere synlig og sammenhængende.

b. Nordjydsk Udvalg for Landboret

Landboretsudvalget ønsker klarere, ændrede retningslinjer for varetagelse af afvandingshensyn, for overvedligeholdte vandløb og for regulativbestemmelser om grødeskæring. Landboretsudvalget foreslår en ophævelse af naturbeskyttelseslovens § 3 for så vidt angår vandløb samt overførsel af reglerne om vandløbs kvalitetsmålsætninger og om tilladelser til udledning af spildevand til vandløbsloven. Der bør være en mere dybtgående klagesagsbehandling.

c. Kommuneforeningen i Nordjyllands Amt

Kommuneforeningen ser frem til, at der skabes mere klarhed om reglerne for administration af vandløb og dermed minimere konflikter. Foreningen finder desuden, at det bør overvejes, om der er behov for at ændre vandløbslovens regler om regulativer og om vandløbsvedligeholdelse.

d. Nordjyllands Amt

Amtet foreslår bl.a., at Miljøministeriet iværksætter undersøgelser, der kan belyse den afvandingsmæssige effekt af grødeskæring i strømrønde, at ministeriet udarbejder en praktisk vejledning i vandløbsvedligeholdelse, at ministeriet følger op på Wilhelm-udvalgets anbefalinger om at genskabe og øge samspillet mellem vandløbene og de vandløbsnære arealer, og at samarbejdet mellem landbrugets konsulenter og vandløbsmyndighederne styrkes og udbedres. Amtet foreslår desuden en ændring af vandløbsloven, således at "naturvandløb" kan undtages fra strikte krav til skikkelse eller vandføringsevne og unødvendig vedligeholdelse, samt en ændring af cirkulæret fra 1985 om vandløbsloven, således at jordbrugere ikke får urealistiske forventninger til vandløbenes vandføringsevne.

Udvalgets anbefalinger

Når udvalgets medlemmer ser på fremtiden, tegner der sig et billede af et stigende antal interessekonflikter mellem brugerne af vandløbene. Det skyldes især, at mange vandløbsnære arealer kan forventes udtaget af landbrugsdrift og indtaget til naturområder, samtidig med at der fortsat vil være et stort behov for vandløbenes funktion i forbindelse med afvanding af dyrkningsjorder. Udvalget anbefaler derfor, at der iværksættes initiativer, som kan medvirke til at om ikke fjerne så dog minimere sådanne konflikter.

Der er indhøstet megen både ny erfaring og ny viden, siden Miljøstyrelsens notat af 24. juli 1992 om udarbejdelse af vandløbsregulativer blev udarbejdet. Udvalget er derfor enig om at anbefale en revision af notatet. Der har hos de forskellige vandløbsmyndigheder været usikkerhed om, hvorvidt notatet fra 1992 har haft karakter af vejledning eller bindende forskrifter. Udvalget finder derfor, at der er behov for i arbejdet med revision af notatet at klargøre dette. Der er i forbindelse med udvalgets arbejde afdækket manglende viden om en række metodiske og praktiske forhold, som bør analyseres nærmere.

Vandløbsudvalgets medlemmer er enige om, at arbejdet omkring de nordjyske vandløb har afsløret generelle problemer i forbindelse med grundlaget for vandløbsforvaltningen. Udvalget anbefaler derfor, at miljøministeren iværksætter en fase 2, der ser nærmere på hensigtsmæssigheden af gældende lovgivning, vejledninger og praksis på vandløbsområdet. Der bør herunder tages højde for gennemførelsen af vandrammedirektivet.

Udvalgets medlemmer er enige om, at partsindlæggene skal betragtes som parternes ønsker om og forventninger til den fremtidige forvaltning af vandløb. Den nærmere behandling af disse synspunkter bør ske på en måde, så den ikke kun relaterer sig til vandløb i Nordjyllands Amt, men har betydning for forvaltningen af vandløb i hele landet.